

Kocatepe İslami İlimler Dergisi

Journal of Kocatepe Islamic Sciences

e-ISSN: 2757-8399

cilt/volume: 6 • Özel Sayı/Special Issue • (Ekim/October): 1-17

Akreditiflerde Katılım Bankacılığına Özgü Sorunlar: UCP 600 Kurallarının Katılım Bankacılığına Uyumu

*Problems of Participation Banks in Letters of Credits:
Compliance of UCP 600 Rules with Participation Banking*

Fatih KAZANCI

Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi,
Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü
Dr., Istanbul Sabahattin Zaim University, Faculty of Business and Management Sciences,
Department of International Trade and Finance
İstanbul/Türkiye

✉ fatih.kazanci@izu.edu.tr orcid.org/0000 0002 7865 4229

Makale Bilgisi / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 11.05.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 10.09.2023

Yayın Tarihi / Published: 15.10.2023

Atıf: Kazancı, Fatih. "Akreditiflerde Katılım Bankacılığına Özgü Sorunlar: UCP 600 Kurallarının Katılım Bankacılığına Uyumu". *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 6/ Özel Sayı (Ekim 2023), 1-17. <https://doi.org/10.52637/kiid.1295665>

Cite as: Kazancı, Fatih. "Problems of Participation Banks in Letters of Credits: Compliance of UCP 600 Rules with Participation Banking". *Journal of Kocatepe Islamic Sciences* 6/Special Issue (October 2023), 1-17. <https://doi.org/10.52637/kiid.1295665>

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayıncı/Publisher: Afyon Kocatepe University • <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kiid>• kiid@aku.edu.tr

© Fatih KAZANCI | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0
(CC BY-NC) International License

Akreditiflerde Katılım Bankacılığına Özgü Sorunlar: UCP 600 Kurallarının Katılım Bankacılığına Uyumu

Öz

Makalenin konusu, akreditifli ödeme şeklinde katılım bankacılığına (İslami bankacılık) özgü sorunlardan biri olan UCP 600 kurallarının katılım bankacılığına uyumu ile ilgilidir. Katılım bankaları uluslararası ticaret işlemlerinde konvansiyonel bankalara benzer şekilde ithalatçılar adına ve ihracatçılar lehine akreditif açmakta veya bir akreditif içerisinde ihbar bankası ya da teyit bankası olarak görev almaktadırlar. Uluslararası Ticaret Odası (International Chamber Of Commerce- ICC) tarafından hazırlanan Akreditiflere İlişkin Bir Örnek Usuller ve Uygulama Kuralları adlı kitapçık UCP 600 adıyla 2007 yılında yayımlanmıştır. UCP 600 konvansiyonel bankacılık ve katılım bankacılığı arasında bir farklılık gözetilmeksizin oluşturulmuş kurallardır. Bu kurallar, dünya genelindeki tüm bankalar tarafından genel kabul gördüğünden, günümüzde hem konvansiyonel bankalar hem de katılım bankaları tarafından sıkı bir şekilde uygulanmaktadır. Oysaki bu kurallar dizininin bazı maddeleri İslami finans standartlarına uygun kurallar değildir. Araştırmacılar, UCP 600'ün katılım bankaları tarafından fikhî açıdan uygun bir şekilde uygulanabilmesi için bazı maddelerinin değerlendirilerek İslami bankacılığa özgü farklı bir UCP dokümanı hazırlanmasını önermektedirler. Bazı araştırmacılar da global ölçekte akreditif ile ilgili uygulanan bu kuralların İslami bankalar için uygun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmacılar, bu konuya özel İslami bir kuruluşun kurulmasını ve bu kuruluşun İslami bankalar için ayrı bir standart yayınlamasını, İslami bankacılık ağının genişletilmesini, İslami akreditiflerin pratikte farklı uygulanmasını ve bunun için de UCP 600 uygulanırken eş zamanlı olarak fikhî kuralların da gözetilmesini, ICC'nin hem konvansiyonel hem de İslami bankalar için ortak olarak kullanılabilecek bir standart yayınlamasını önermişlerdir. Makalenin yazılma amacı, bir fikhî uyumlu UCP 600 kurallar dizinine katılım bankalarının ihtiyaçları olup olmadığını analiz etmek ve katılım bankalarının akreditif uygulamalarında fikhî açıdan dikkat etmeleri gereken hususları bularak detaylandırmaktır. Bunun için makalede literatür taraması, karşılaştırma, değerlendirme ve analize dayalı nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle literatür taraması gerçekleştirilerek konu hakkında yapılan araştırmaların bulguları özetlenmiştir. Sonrasında UCP 600 kurallar dizininin İslami Finans Kurumları için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions- AAOIFI) tarafından 2003 yılında yayımlanan AAOIFI Akreditif Standardı'na uyumunu saptayabilmek amacı ile her iki dokümanın bazı maddeleri karşılaştırılmalı olarak değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Akabinde değerlendirme sonuçları analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır. Makalede elde edilen bulgular katılım bankacılığına akreditifli ödeme şekilleri ile uygulama yaparlarken UCP 600'ün hangi maddelerini uygulama dışı bırakmaları gerektiği hususunda yol göstermek olup, çalışma bu açıdan önem arz etmektedir. Makalede yapılan analiz çalışmasına benzer bir çalışmaya literatür taramasında rastlanmamıştır. Analiz aşamasında AAOIFI Akreditif Standardının kullanılma nedeni, AAOIFI standartlarının dünya genelinde İslami bankalar tarafından genel kabul görmüş olması ve AAOIFI tarafından hazırlanan standardın akreditifler ile ilgili olarak İslami bankacılık alanında yayınlanan en kapsamlı standart olmasıdır. Makalede UCP 600 ve AAOIFI Akreditif Standardının birbirleri ile çelişkili olduğu düşünülen maddeleri karşılıklı olarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda UCP 600'ün maddeleri içerisindeki; " taraflar arasındaki sözleşmelerin akreditifle ilişkisi", "mal ve hizmetlerin akreditifle ilişkisi", "faiz ödemeleri" ile "poliçe ve vesaik iştirasi" standartlarının katılım bankaları için uyumsuz oldukları saptanmıştır. Bu uyumsuzlukları giderecek fikhî açıdan uyumlu bir UCP kurallar dizini hazırlanmasının ise sorunları tam olarak çözemeyeceği sonucuna varılmıştır. Ulaşılan bulgular özetle şu şekilde sıralanabilir: Katılım bankaları mevcut UCP 600 kurallarına tabii bir şekilde akreditif açmaya devam etmelidirler. Fikhî açıdan uyumlu olmayan sözleşmelere istinaden akreditif açmamalı veya bu şekilde açılan akreditiflere taraf olunmamalıdır. Açtıkları murabaha akreditiflerinde malın mevcudiyetinden emin olacakları tüm tedbirleri almalıdırlar. UCP 600 içerisinde yer alan ve fikhîen uyumsuz olan maddeleri akreditif metninden çıkartılarak karşı taraflara kabul ettirdikten sonra operasyonel aşamaya geçmeleri gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Katılım Bankacılığı, Uluslararası Ticaret, Akreditif, UCP 600, AAOIFI.

Problems of Participation Banks in Letters of Credits: Compliance of UCP 600 Rules with Participation Banking

Abstract

The subject of the article is related to the compliance of UCP 600 rules with participation banking, which is one of the problems specific to participation banking (Islamic banking) in the form of letters of credit. Participation banks, similar to traditional (conventional) banks, issue letters of credit on behalf of importers and in favor of exporters in international trade transactions, or act as an advising bank or confirmation bank in a letter of credit. A Sample Procedures and Application Rules booklet on Letters of Credit prepared by the International Chamber of Commerce (ICC) was published in 2007 under the name UCP 600. UCP 600 is a set of rules prepared without envisaging a deficiency between traditional banking and participation banking. Since these rules are generally accepted by all banks worldwide, they are strictly applied by both traditional banks and participation banks today. However, some of the articles in this directory of rules are not rules that comply with Islamic financial standards. Some researchers suggest preparing a different UCP document specific to Islamic banking by evaluating some of the articles of the UCP 600 for it to be applied in a fiqh-appropriate manner by participating banks. Some researchers have suggested that the following rules should be applied. Since these rules applied globally regarding letters of credit are not suitable for Islamic banks, an Islamic organization specific to this issue should be established. This organization should publish a separate standard for Islamic banks. The Islamic banking network should be expanded. Islamic letters of credit should be applied differently in practice. For this reason, while applying UCP 600, the fiqh rules should also be observed simultaneously. The ICC should publish a standard that can be used jointly for both traditional and Islamic banks. The purpose of writing the article is to analyze whether participation banks need a jurisprudence compliant UCP 600 rules directory and to detail the issues that participation banks should pay attention to in terms of jurisprudence in letters of credit applications. For this purpose, the qualitative research method based on literature review, comparison, evaluation, and analysis was used in the article. First of all, the findings of the research conducted on the subject were summarized by conducting a literature review. Subsequently, in order to determine the compliance of the UCP 600 rules index with the AAOIFI Letter of Credit Standard published by the Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) in 2003, some items of both documents were subjected to comparative evaluation. Subsequently, the results of the evaluation were analyzed, and the findings were reached. The findings obtained in the article provide guidance to participation banking on which articles of UCP 600 should be excluded from the application of the letter of credit payment methods, and the study is important in this respect. A study like the analysis conducted in the article was not found in the literature review. The reason for using the AAOIFI Letter of Credit Standard at the analysis stage is because the AAOIFI standards are generally accepted by Islamic banks worldwide and the standard prepared by AAOIFI is the most comprehensive standard published in the field of Islamic banking in relation to letters of credit. In the article, the articles of UCP 600 and AAOIFI Letter of Credit Standard, which are considered to be contradictory with each other, are analyzed mutually. As a result of the analysis, the following items are included in UCP 600; pays decrees, "relationship of contracts between the parties with letter of credit", "relationship of goods and services with letter of credit", "interest payments" and "policy and documents negotiation" standards have been found to be incompatible for participation banks. It has been concluded that the preparation of a fiqh-compatible UCP rules index to eliminate these incompatibilities cannot fully solve the problems. We can summarize the findings reached as follows. Participation banks must continue to open letters of credit subject to the current UCP 600 rules. They should not open letters of credit based on contracts that are not compatible from a fiqh point of view, or they should not be a party to letters of credit opened in this way. They should take all measures to ensure the availability of the goods in the murabahah letters of credit they open. They should proceed to the operational stage after removing the articles of non-compliance with the law contained in UCP 600 from the text of the letter of credit and having them accepted by the other parties.

Keywords: Islamic Finance, Participating Banking, International Trade, Letter of Credit, UCP 600, AAOIFI.

GİRİŞ

Uluslararası Ticaret Odası (International Chamber Of Commerce-ICC) tarafından hazırlanan UCP 600'ün¹ içerdiği kurallar, konvansiyonel bankacılık ve katılım bankacılığı arasında bir farklılık öngörülmeden hazırlanmıştır. Bu kurallar dizini bankalar tarafından kabul gördüğünden, günümüzde hem konvansiyonel bankalar hem de katılım bankaları tarafından sıkı bir şekilde kullanılmakta ve uygulama alanı bulmaktadır. Bu kuralların katılım bankaları tarafından da uygulanabilmesi için bazı maddelerinin fikhî açıdan değerlendirilerek katılım bankaları için farklı bir UCP dokümanı hazırlanması bazı araştırmacılar (Othman vd., Lahsasna, Syed Alwi) tarafından önerilmektedir. Bu makalenin yazılış amacı hazırlanacak olan fikhî uyumlu UCP'nin gerekli olup olmadığına karar vermek ve katılım bankalarının uygulamada dikkat etmeleri gereken hususları belirlemektir.

Makalede araştırma yöntemi olarak niteliksel araştırma tekniği tercih edilmiştir. Bu tekniğin tercih nedeni niteliksel araştırma sayesinde konu hakkında yapılan araştırmaların derlenmesi ve konu hakkındaki eksiklerin belirlenmesi için en uygun yöntem olmasıdır. Bunun için literatür taramasından sonra UCP 600 ve AAOIFI Akreditif Standardı² karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Yapılan literatür araştırmasında aşağıda sonuçları verilen çalışmalara rastlanmıştır.

Bayındır'ın (2005) İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık adlı kitabında murabaha akreditifleri ile ilgili olarak bu tür akreditiflerin fikhî uyumlu olabilmesi için akreditif açan banka ile müşterisi arasında yapılacak olan akdin anlaşmazlığa yol açmayacak şekilde düzenlenmesi ve malın müşteriye (ithalatçıya) teslim edilmesine kadar mala gelebilecek her türlü zarar ve hasardan bankanın sorumlu olması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca masraflarla ilgili olarak Bayındır, murabaha akreditiflerinde bankanın akreditiften kazandığı gelirin murabaha kârı olduğunu, vekâlet akreditiflerinde kazandığı gelirin ücret olduğunu ve bu gelirlerin fikhîen meşru olduğunu ifade etmiştir.³

Othman vd. (2010); İslami finansın akreditifte riba ve garar'ın herhangi bir unsurunu yasaklamakta olduğunu ve akreditif işlemlerinde yer alan tüm taraflar için (bankalar, ithalatçılar ve ihracatçılar) adaletin sağlanması gerektiğini söylemektedirler. Bu nedenlerle, konvansiyonel ve İslami akreditifler arasındaki benzerliklere rağmen, İslami akreditifler pratikte konvansiyonel akreditifler ile farklı şekilde uygulanmalıdır. Her iki akreditif türü bazı açılardan, uygulamada ve işleyişini yöneten ilkelerde farklılık göstermelidirler. Uzun vadeli bir çözüm adımı olarak, dünya çapındaki Müslüman toplumun, tanınmış bir İslami ticaret kuruluşu aracılığıyla, arızı masraflar konusunda fıkıh ilkelerine uygun özel uluslararası standartlar oluşturması zorunludur. Ancak bu durum, bankalar da dahil olmak üzere herhangi bir tarafın maruz kalınan ihmali nedeniyle maddi tazminat talep etme hakkından tarafları yoksun bırakmamalıdır. İslami akreditifler sadece İslami bankacılık sistemi içinde dolaşımda değil aynı zamanda dünya çapında konvansiyonel bankacılık sistemi tarafından uygulandığı için bu durum kritik bir öneme sahiptir.⁴

Syed Alwi vd. (2013) çalışmalarında, UCP 600'ün vekâlet ve murabaha akreditifleri ile ilgili fikhî gerekliliklerle çelişen birkaç maddesi olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak bu makalede akreditif işlemlerinin sadece belgelere dayanması gerektiğini vurgulayan UCP 600'ün 5. ve 7. maddeleri üzerinde durulmaktadır. Murabaha akreditiflerinde malın sahibi ve vekâlet akreditiflerinde müşterinin vekili olan İslami bankalar, akreditif işlemlerindeki malların durumu ve mevcudiyetini bilmekle yükümlüdürler. Bu çalışma, İslami bankaların akreditif açarlarken, geçerli kurallar olarak UCP 600'ün şartlarına uymak zorunda olduklarını

¹ UCP 600, ed. ICC Services, (Paris: ICC Publication No. 600, 2006).

² AAOIFI Faizsiz Bankacılık Standartları, (İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2015).

³ Servet Bayındır, *İslam Hukuk Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, (İstanbul: Rağbet Yayıncılık, 2005), 181.

⁴ Ahmad Azam Othman vd., "An Overview of Shari'ah Issues Regarding the Application of the Islamic Letter of Credit Practice in Malaysia", *ISRA International Journal of Islamic Finance* 2/2 (2010), 37-66.

ancak aynı zamanda fikhî gerekliliklere de uymaları gerektiğini ifade etmektedir. Bu nedenle, akreditif operasyonlarının fikhî gerekliliklere uygun olmasını sağlamak için, bazı İslami bankalar, malların gerçekten belgelenmiş özelliklere uygun olup olmadığını denetlemek ve doğrulamak için üçüncü bir taraf, bir aracı veya müşterinin kendisini atamaktadırlar. Fakat İslami bankaların çoğu UCP 600'ü kabul ettikleri ve uyguladıkları halde bu uygulamayı gerçekleştirilmemektedirler. Yazarlar ICC'ye hem konvansiyonel hem de İslami bankalara hitap eden kurallar ve düzenlemeler geliştirmesini tavsiye etmektedir.⁵

Amaren ve Nor (2020), ister İslami ister konvansiyonel olsun, herhangi bir akreditif işleminde, bir aracı banka, bir müşteri ve bir lehtar olduğunu yani tüm tarafların her iki bankacılık alanında aynı olduğu sonucuna varmaktadırlar. Alıcı ve satıcı arasındaki temel sözleşme, bankanın müşterisi ile olan ilişkisi ve son olarak bankanın lehtar ile olan ilişkisi gibi ilişkiler ve sözleşmeler her iki bankacılık türünde de aynıdır. UCP kuralları iki bankacılık türüne de aynı kuralları uygulamaktadır. UCP'ye göre, her iki bankacılık türünde de bankalar, satın alma yöntemleri farklı olsa bile maldan sorumlu tutulmazlar. Sonuç olarak, bir akreditif sürecinde, İslami ve konvansiyonel bankalar arasında bankaların türleri dışında bir farklılık mevcut değildir.⁶

Syed Alwi vd.'ne (2022) göre, İslami bankalar tarafından açılan akreditiflerle ilgili olarak fikhî uyumsuzluğa neden olan üç önemli sorun vardır. Bunlar, vekâlet akreditiflerinin murabaha akreditiflerine dönüştürülmesi, müşteri (ithalatçı) ile ihracatçı arasındaki satış sözleşmesi ve son olarak konşimento üzerinde malların mülkiyetinin bankaya mı yoksa ithalatçıya mı ait olacağıdır. Sorun, İslami bankalar arasında iki ana nedenden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bunlar; bankacılar arasında fikhî gerekliliklerin anlaşılabilmesi ve Malezya Merkez Bankası (Bank Negara Malaysia-BNM) tarafından İslami akreditifler konusunda yayınlanan herhangi bir standardın bulunmamasıdır. Bu nedenle, İslami bankacılar konvansiyonel akreditif bilgilerine ek olarak fikhî bilgilere de aşına olmalıdır. İkinci olarak, BNM'nin fikhî uyumsuzluğu önlemek için İslami bankaların referans olarak kullanabilecekleri uygun akreditif standartları veya yönergeleri geliştirmesi gerekmektedir.⁷

Lahsasna'ya (2023) göre; bankacılık ve finanstaki küresel ortam, İslami akreditifler için tamamen uygun değildir. İslami finansa öncülük etmesi gereken önde gelen banka ve finans kurumları gayrimüslimler tarafından kontrol edilmekte ve uluslararası ticarete İslam hukukunu uygulamakla ilgilenmemektedirler. Birçok İslami banka ve finans kurumlarında uygulanan mevcut standartlar, uluslararası standartlara uygun değildir. Ayrıca İslami akreditiflerin uygulanması, temel olabilecek kapsamlı bir çerçevenin, kuralların ve düzenlemelerin oluşturulmasını sağlamak için bankacılık ve finansın tüm farklı alanlarında, İslam hukukunda ve diğer ilgili alanlarda uzmanlaşmış uluslararası bir İslami kuruluşa ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca İslami bankacılık ağı yeterince geniş değildir. Bu ağı erişim genişletilmediği müddetçe, küresel ölçekte fıkha dayalı akreditiflerin açılması mümkün olmayacaktır.⁸

Çalışmalarda özetle, global ölçekte akreditif ile ilgili uygulanan kuralların İslami bankalar için uygun olmadıkları, bu konuya özel İslami bir kuruluşun kurulması ve bu kuruluşun İslami bankalar için ayrı bir standart yayınlaması, İslami bankacılık ağının genişletilmesi, murabaha akreditiflerinde İslami bankaların gereken hassasiyeti göstermeleri, İslami akreditiflerin pratikte farklı uygulanması ve bunun için UCP 600 uygulanırken eş

⁵ Sharifa Faigah Syed Alwi vd., "An Issue on Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP) No 600 for Islamic Letter of Credit", *Procedia Economics and Finance* 7 (2013), 126-133.

⁶ Emad Mohammad Amaren vd., "Documentary Letter of Credit in Conventional and Islamic Banks in Jordan", *International Journal of Multidisciplinary Sciences and Advanced Technology* 1/4 (2020), 1-15.

⁷ Sharifa Faiga Syed Alwi vd., "Issue of Letter of Credit in Malaysian Islamic Banks", *Journal of Risk and Financial Management* 15/9 (2022), 373.

⁸ Maybank Islamic (MAYBANK), "List of Research Paper", (Erişim 16 Mayıs 2023).

zamanlı olarak fikhî kuralların da gözetilmesi, ICC'nin hem konvansiyonel hem de İslami bankalar için ortak kullanılabilir bir standart yayınlaması gibi bulgulara rastlanmıştır.

Literatür araştırmasında AAOIFI Akreditif Standardı ve UCP 600'ü karşılaştırmalı olarak analiz eden herhangi bir çalışmaya ise rastlanmamıştır.

1. AKREDİTİFLİ ÖDEME ŞEKLİ

Günümüzde akreditifli ödeme şekli dış ticaretin en önemli araçlarından biridir. Uluslararası alanda akreditif kelimesi İngiliz dilinde "letter of credit" ya da "documentary credit" adıyla anılır. Akreditifler ithalatçı ve ihracatçıların birbirlerini az tanıdıkları veya ilk kez ticaret yaptıkları için birbirlerine güvenemedikleri zamanlarda en çok tercih edilen ödeme şeklidir. Akreditifli ödeme şekli en kısa ifade ile "şartlı bir taahhüt işlemi" olarak tanımlanır. Taahhüt kelimesinden kastedilen ifade "bir bankanın geri dönülemez taahhüdüdür." Bu geri dönülemez taahhüt, bankanın ithalatçı konumundaki müşterisine vermiş olduğu gayri nakdi bir kredidir. Her banka akreditif açmadan önce ithalatçı olan müşterisine gayri nakdi kredi limiti tanımlamalıdır. Bankalar gayri nakdi limit tanımlamak için ithalatçılardan teminat alırlar. Bu aşamadan sonra bankalar, ithalatçının banka nezdindeki teminatına ve belirlenen gayri nakdi limitine dayalı olarak ihracatçı lehine akreditif açarlar. Bu durumda bankalar, ithalatçıdan alınan teminata istinaden ihracatçı lehine bir taahhüde girmektedirler. Bu taahhüt, şartlı bir ödeme taahhüdüdür. İhracatçı tarafından gerçekleştirilmesi zorunlu olan şartlar, ihracatçıya akreditif açan banka tarafından gönderilen akreditif metni içerisinde detaylandırılır.

Akreditif metninin diğer yaygın adı "küşat mektubu"dur. Günümüzde küşat mektubu SWIFT sistemi kullanılarak MT700 adı verilen swift mesaj türüyle akreditif açan banka tarafından, ihracatçıya ihbar edilmek üzere ihracatçının ülkesindeki ihracatçının belirlediği bir bankaya gönderilir. Küşat mektubu içerisinde hem sürelerle (son yükleme tarihi, evrakların ibraz süresi, akreditifin sona erme tarihi) ilgili hem de ihracatçının hazırlayacağı pek çok evrakla (ticari fatura, konşimento, sigorta poliçesi, menşe şahadetnamesi vb.) ilgili şartlar mevcuttur. Akreditifin lehtar olan ihracatçının akreditif açan bankadan akreditif tahtında ödeme alabilmesi, hazırlayacağı tüm evrakları (vesaiki) akreditif küşat mektubu içerisinde belirtilen herhangi bir süreyi aşmadan ibraz edebilmesine bağlıdır. Ayrıca akreditif küşat mektubundaki şartların önemli bir kısmını da yükleme veya sevk evrakları adı verilen vesaikin ihracatçı tarafından akreditif küşat mektubunda belirlenen şartlara uygun ve eksiksiz olarak hazırlanmasıdır. Akreditif açan banka vesaikin belirtilen süreler aşılmadan kendisine ulaştırılması ile vesaiki beş iş günü içerisinde inceler ve akreditif küşat mektubu ile karşılaştırır. Eğer ihracatçı tüm şartları yerine getirmişse akreditif açan banka akreditifin niteliğine göre bazı aksiyonlar alır. Eğer akreditif görüldüğünde ödemeli bir akreditif ise ödeme yapar, vadeli akreditif ise vadede ödeme yapacağını taahhüt eder ve kabul kredili akreditif ise ihracatçı tarafından hazırlanıp vesaikle birlikte gelen poliçeyi kabul eder. Özetle akreditif, ithalatçının talimatıyla akreditif açan bankanın, akreditif küşat mektubunda yazılı şartlar gerçekleştiğinde, vesaik bedelinin ödeneğine dair ihracatçı lehine girmiş olduğu "şartlı bir ödeme taahhüdü" olarak tanımlanabilir.

1.1. Akreditifte Taraflar

Bir akreditif işleminde ithalatçı ve ihracatçıya ek olarak pek çok banka görev almakta olup, bu bankaların görevleri UCP 600 tarafından kurallara bağlanmıştır. Taraflar aşağıda başlıklar halinde sıralanmış ve tanımlanmıştır.

1.1.1. Amir (Applicant)

Akreditif açılması için talepte bulunan tarafa amir adı verilir.⁹ Bir akreditif işleminde ithalatçı amir olarak adlandırılır.

⁹ UCP 600, 27.

1.1.2. Lehtar (Beneficiary)

Lehine akreditif açılan tarafa lehtar adı verilir.¹⁰ Bir akreditif işleminde ihracatçı lehtar olarak adlandırılır.

1.1.3. Amir Banka (Issuing Bank)

Bir amirin talebi üzerine veya kendi adına akreditifi açan banka amir banka olarak tanımlanır.¹¹ Amir banka akreditif bankası adıyla da anılır. Amir banka, akreditif açma teklifi amir tarafından kendisine iletiildiğinde bu teklife istinaden, akreditif metnini hazırlar ve lehtara ihbar edilmek üzere gönderir. Amir banka, akreditifte ödeme taahhüdüne de geri dönülemez bir şekilde girer.¹²

1.1.4. İhbar Bankası (Advising Bank)

Amir banka açtığı akreditifin lehtara iletilmesi için lehtarın ülkesindeki bir bankanın aracılığıyla kullanarak akreditif lehtara ihbar ettirir. İhbar bankası akreditif metnini kendisine verilen görev uyarınca lehtara ihbar eden bankadır. İhbar bankasının görevi kendisine iletilen akreditif metninin doğruluğunu tespit etmek ve lehtara bilgi vermektir.¹³

1.1.5. Görevli Banka (Nominated Bank)

Görevli banka, akreditifin kullanımda olduğu banka olup, herhangi bir banka nezdinde kullanılır biçimde açılmış bir akreditifte ise herhangi bir banka anlamına gelir.¹⁴ Görevli banka; ödeme yapma, vadeli ödeme yükümlülüğüne girme, poliçe kabul etme ya da iştirah işlemi yapmaya yetkili olan bankadır. Görevli bir banka, amir banka gibi kendisine ibraz edilen vesaiki inceleyebilir, kabul edebilir, reddedebilir ya da aldığı tarafa iade edebilir.¹⁵

1.1.6. Teyit Bankası (Confirming Bank)

Amir bankanın talebi veya verdiği yetki üzerine akreditife teyidini ekleyen bankaya teyit bankası adı verilir.¹⁶ Teyit bankası, lehtara verdiği teyit sayesinde lehtara karşı amir banka gibi dönülemez bir ödeme taahhüdüne girer. Teyit bankası akreditife teyit ekleyip eklememekte serbesttir. Teyit bankası lehtarın kendisine ilettiği vesaiki inceleyip uygun bulunduğu akreditif şartları gereğince ödeme yapabilir, vadede ödeme yapacağına dair taahhüt verebilir, varsa poliçeyi kabul edebilir ve vadesinde ödeyebilir. Teyit bankası görüldüğünde ödemeli akreditiflerde ödeme yaptıktan sonra vesaiki amir bankaya göndererek amir bankadan ödeme alma hakkına sahip olur.¹⁷

1.1.7. İştirah Bankası (Negotiating Bank)

Uygun bir ibraz altında poliçelerin ve/veya vesaikin, görevli bankanın ramburse edilmesi gereken banka iş gününde veya daha öncesinde görevli banka tarafından lehtara avans ödeme yapılarak ya da avans ödemesi yapılacağı kabul edilerek satın alınmasına iştirah adı verilir.¹⁸ İştirah işlemi yalnızca belgelerin incelenmesini değil aynı zamanda değerinin de ödenmesini kapsamaktadır. İştirah görevi verilen banka, ibraz edilen vesaiki inceledikten sonra ibraz eden tarafla da anlaşılırsa iştirah görevini yerine getirir. Bu durumda iştirah bankası belgelerin bedelini ödeyip belgeleri satın alır. İştirah bankası lehtara yapacağı ödemeyi kendi kaynaklarını kullanarak yapar ve amir bankaya belgeleri ileterek alacağını tahsil eder.¹⁹

¹⁰ UCP 600, 27.

¹¹ UCP 600, 29.

¹² Abdurrahman Özalp, *Dış Ticarete Yeni Kurallar UCP 600'ün Kullanılması ve Akreditif* (İstanbul: Türkmen Kitapevi, 2007), 24.

¹³ Özalp, *Dış Ticarete Yeni Kurallar UCP 600'ün Kullanılması ve Akreditif*, 26.

¹⁴ UCP 600, 29.

¹⁵ Özalp, *Dış Ticarete Yeni Kurallar UCP 600'ün Kullanılması ve Akreditif*, 26.

¹⁶ UCP 600, 27.

¹⁷ Özalp, *Dış Ticarete Yeni Kurallar UCP 600'ün Kullanılması ve Akreditif*, 26.

¹⁸ UCP 600, 29.

¹⁹ Özalp, *Dış Ticarete Yeni Kurallar UCP 600'ün Kullanılması ve Akreditif*, 27.

1.1.8. Rambursman Bankası (Reimbursing Bank)

Ödeme veya kabul bankası ile iştirah bankasını ramburse edecek (ödeme yapacak) olan bankadır. Rambursman bankaları akreditifli ödeme şekillerinde bir taraf olarak kabul edilmezler. Bu bankalar akreditife ilişkin ödeme ya da iştirah yapan bankayı ramburse etmek için amir banka tarafından yetki verilen bir bankadır.²⁰

1.2. Akreditiflere İlişkin Bir Örnek Usuller ve Uygulama Kuralları (UCP 600)

Akreditifli ödeme şeklinde uyulması gerekli olan kurallar uluslararası kurallardır. Bu kurallar; Uluslararası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce-ICC) tarafından yayımlanmış olan "Akreditiflere İlişkin Bir Örnek Usuller ve Uygulama Kuralları (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits-UCP) adlı kitapçığa istinaden uygulanırlar.

UCP adıyla anılan kitapçık 1933 yılında ilk kez yayınlamıştır. Günümüzde kullanılan revizyonu ise 2007 yılında yayımlanmış olan UCP 600 dür. UCP 600, 39 maddeden oluşan bir kurallar dizinidir. Akreditifler küşat mektubu içerisinde aksi belirtilmediği müddetçe UCP 600'e dayalı olarak hazırlanır ve akreditifin tüm tarafları (amir banka, ihbar bankası, görevli banka, teyit bankası vb.) bu kurallara uymakla yükümlü olur.²¹

UCP 600'ün makale içerisinde değerlendirilmesi gerekli görülen bazı maddeleri Tablo 1 içerisinde sıralanmıştır.

2. İSLAMİ FİNANS KURUMLARI İÇİN MUHASEBE VE DENETİM ORGANİZASYONU (ACCOUNTING AND AUDITING ORGANIZATION FOR ISLAMIC FINANCIAL INSTITUTIONS-AAOIFI)

Kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan AAOIFI, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Kurumu (UFRS)'ndan farklı olarak sadece İslami finans kuruluşları için standartlar yayımlamaktadır. İhtiyaca cevap vermek amacıyla ilk olarak İslami Bankalar ve Finansal Kuruluşlar İçin Finansal Muhasebe Kurumu (Financial Accounting Organization for Islamic Banks and Financial Institutions -FAOIBFI) daha sonra adını, bugün kısaca AAOIFI olarak bilinen, İslami Finans Kuruluşları için Muhasebe ve Denetleme Kurumu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) 1991 yılında Bahreyn'de kurulmuştur. AAOIFI, geçmişte İslam âlimlerinin Kitap ve sünnete dayalı içtihatlarıyla ortaya çıkan fikhî hüküm ve kaideler doğrultusunda günümüzün muamelat/finansal işlemleri alanında standartlar geliştirmektedir. Bu standartlar, bankacılık, finansman, sigortacılık, sermaye piyasaları ve yatırım teknikleri hususunda İslami finans sektörüne yol gösterici olmaktadır. AAOIFI, ilk standardını 1993 yılında yayınlamıştır. AAOIFI tarafından 56 fikhî standart yayımlanmış olup, bu standartların dışında 26 muhasebe standardı, 5 denetim standardı, 7 yönetim standardı ve 2 etik standart daha yayınlamıştır. Yayınlanan standartlar, 45 farklı ülkede, aralarında merkez bankalarının da bulunduğu finans kurumları, muhasebe ve denetim firmaları tarafından kullanılmaktadır. Bu ülkelerin bir kısmında bu standartların uygulanması zorunlu iken, bazılarında ise kullanımları isteğe bağlı veya rehber konumundadır.²²

AAOIFI'nin yayınlamış olduğu 56 fikhî standart arasında akreditiflerle ilgili olarak yayımlanan standardın numarası 14 olarak belirlenmiştir. Bu standart Mayıs 2003'te yayımlanmış olup, standart içerisinde akreditifin tanımı, özellikleri, şartları ve İslami bankaların akreditif açılışlarında uymaları zorunlu olan ilkeler açıklanmıştır.

²⁰ Celalettin Cantekin, *MYO Müfredatına Uygun Dış Ticaret İşlemleri ve Uluslararası Bankacılık* (Ankara Seçkin Yayıncılık, 2017), 41.

²¹ *UCP 600*, 21-27.

²² İbrahim Güran Yumuşak (Ed.), *Uluslararası İslami Finans Kurumları ve Türkiye* (İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021), 59-86.

3. UCP 600 KURALLARI İLE AAOIFI AKREDİTİF STANDARDININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

AAOIFI Akreditif Standartları ve UCP 600 pek çok maddeden oluşmaktadır. Çalışmada birbirleri ile uyumsuz olmaları muhtemel olan bazı standartlar karşılaştırmalı olarak aşağıda analiz edilmiştir. Tablo 1’de kuralların bağlayıcılığı, taraflar arasında yapılan sözleşmelerin akreditifle ilişkisi, akreditiflerle ilgili mal ve hizmetler, faiz, poliçe ve vesaik iştirası (iskontolu ödeme) ve komisyon/masraflar ile ilgili maddelere yer verilmiştir.

Tablo 1. AAOIFI Akreditif Standardı ve UCP 600 Kurallarının Karşılaştırılması.

	AAOIFI Akreditif Standardı	UCP 600 Kuralları	AAOIFI ile UCP Uyumu
1. Kuralların Bağlayıcılığı	Madde 3/7/1: Eğer akreditif metninde akreditifin yürürlükte olan yaygın akreditif usul ve uygulamalarına tabi olacağı vurgulanmış ise bunun fıkıh hükümlerine aykırı olmaması gerektiğiyle kayıtlandırılması gerekir. Faizsiz finans kurumu ile muhabir bankaların üzerinde anlaştıkları alternatif maddeleri de metne koymaları uygundur. Bu bakımdan akreditif usul ve uygulamalarında yer alan faizle ilgili maddelerin ve fıkhen yasak sayılan ticari ilişkiler ile ilgili maddelerin uygulanmayacağına akreditif metnine yansımaları gerekir.	Madde 1: Akreditiflere ilişkin Bir örnek Usuller ve Uygulama, 2007 Revizyonu, 600 sayılı ICC Yayını (UCP), akreditif metni akreditifin bu kurallara tabi olduğunu açıkça belirttiğinde herhangi bir akreditife uygulanan kurallardır. Bu kurallar akreditif şartlarıyla açıkça değiştirilmedikleri veya uygulama dışı bırakılmadıkları sürece akreditifin bütün tarafları için bağlayıcıdır.	Uyumlu
2. Taraflar Arasında Yapılan Sözleşmelerin Akreditifle İlişkisi	Madde 3/1/3: Akreditif fıkhen haram olan emtia için olduğunda, içerdiği şartlar gereği akit batıl ya da fâsıt olduğunda veya gerek almak gerekse vermek şeklinde faizli bir muamele içerdiğinde akreditif açılmaz. Akreditif konusunun meşru olması için akreditife bağlı sözleşmenin rükünlerinin ve şartlarının fikhî hükümlere uygun olması gerekir. Ayrıca bedellerin mübadele şekli sarf akdi, normal alım satım sözleşmesi ya da başka bir akit olması bakımından ve buna ek özel şartlar açısından dine uygun olmalıdır. Madde 3/2/2: Fikhî hükümlere aykırı olmadıkları müddetçe devletlerarası alım satım sözleşmelerinin akreditife bağlanması caizdir.	Madde 4a: Doğası itibarıyla bir akreditif, dayandırılabilceği satış sözleşmesinden veya diğer bir sözleşmeden ayrı bir işlemdir. Akreditifte her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar böyle bir sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağlı değildir. Bu nedenle bir bankanın akreditif altındaki ibrazı karşılama, iştir etme veya diğer herhangi bir yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin taahhüdü, amirin amir bankayla veya lehtarla olan ilişkilerinden kaynaklanan hak taleplerine veya savunmalarına tabi değildir. Bir lehtar hiçbir durumda bankalar arasında veya amir ile amir banka arasında mevcut sözleşme ilişkilerinden yarar sağlayamaz. Madde 4b: Amir, akreditifle ilişkili sözleşmenin kopyalarını, proforma faturayı ve buna benzer belgeleri	Uyumsuz

AAOIFI Akreditif Standardı	UCP 600 Kuralları	AAOIFI ile UCP Uyumu	
	akreditifin ayrılmaz bir parçası olarak akreditife dahil etmek için herhangi bir girişimde bulunduğu takdirde amir bankanın amiri bundan vazgeçirmeye çalışması gerekir.		
3. Mal ve Hizmetler	<p>Madde 3/5: Müşterinin ithal edilen emtiayı akreditif yoluyla murabaha yaparak faizsiz finans kurumundan satın almayı talep etmesi durumunda aşağıdaki hususlara riayet etmek gerekmektedir:</p> <p>Madde 3/5/1: Akreditifin açılmasından evvel amir ile lehtar (satıcı) arasında alım satım akdi gerçekleştirilmemiş olmalıdır. Amirin alım satım sözleşmesinin konusu olan emtiayı teslim almış olup olmaması bu noktada önemsizdir.</p> <p>Madde 3/5/2: Faizsiz finans kurumu (murabaha hakkındaki faizsiz finans standardı 8'de açıklanan hükümlere uygun olarak ve ikâle konusundaki 2/2/2. madde ile vekâlet verilmesi hakkındaki 3/1/3. maddeye dikkat ederek) ihracatçıdan malı satın alan ve sonra bu malı müşteriye murabaha yöntemiyle satan satıcı konumunda olmalıdır.</p>	<p>Madde 34: Bir banka belgelerin şekli, yeterliliği, doğruluğu, gerçek/sahte olup olmadığı veya herhangi bir belgenin hukuki etkisi/sonucu veya bir belgede şarta bağlanan veya o belgeye sonradan eklenen genel veya özel şartlar dolayısıyla hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmediği gibi herhangi bir belgenin temsil ettiği malların, hizmetlerin veya yapılan diğer işlerin mevcut olup olmadığı veya tanımı, miktarı, ağırlığı, kalitesi, durumu, ambalajı, teslimatı ve değerine veya malları gönderenin, taşımacının, navlun komisyoncusunun, alıcının veya malları sigorta edenin veya diğer herhangi bir kişinin iyi niyetine veya eylemine veya ihmeline, mali durumlarına, icraatına veya ticari itibarına ilişkin olarak hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez.</p>	Uyumsuz
4. Faiz	<p>Madde 3/1/3: Gerek almak gerekse vermek şeklinde faizli bir muamele içerdiğinde akreditif açılmaz. Faizin, tamamen ya da kısmen karşılıksız olan akreditiflerde lehtara yapılan ödeme dolayısıyla ortaya çıkan borçlanma hâlinde olduğu gibi sarahaten ya da iskonto, vadeli kambiyo senetlerinin kırdırılması (ödenmesi) ve ödemede gecikme hâli gibi durumlarda zımnen ortaya çıkması bu hükmü değiştirmez. Bu hâllerde faizsiz finans kurumunun akreditif işlemi yapması caiz olmaz.</p> <p>Madde 3/7/6: Faizsiz finans kurumlarının, diğer kurumlar ve muhabir bankalarla, akreditif</p>	<p>Madde 13b(iii): Rambursman akreditif şartları uyarınca ilk talep üzerine rambursman bankası tarafından sağlanmadığı takdirde amir banka herhangi bir faiz kaybından ve oluşan masraflardan sorumlu olacaktır.</p> <p>Madde 16g: Bir amir banka ibrazı karşılamaı reddettiği veya bir teyit bankası ibrazı karşılamaı veya iştiratı reddettiği ve bu konuda bu madde uyarınca bildiriye bulunduğu takdirde yapılmış olan herhangi bir rambursmanı faiziyle birlikte geri ödenmesini istemeye hak kazanacaktır.</p>	Uyumsuz

AAOIFI Akreditif Standardı	UCP 600 Kuralları	AAOIFI ile UCP Uyumu	
sebebiyle bankaların yüklendikleri yükümlülükleri sınırlamayı içeren hesapların kapatılması işlemleri sırasında ve başka bankacılık faaliyetlerinde faiz ödemekten ve fıkhen meşru olmayan her şeyden sakınma esasına göre ilişkilerini düzenlemesi gerekir.			
5. Poliçe ve Vesaik İştirası (İskontolu Ödeme)	<p>Madde 3/7/2: Faizsiz finans kurumunun kabul kredili akreditif kambiyo senetlerinin iskontosunu yapması yani senetleri, değerlerinden daha az bedele satın alması caiz değildir.</p> <p>Madde 3/7/3: Faizsiz finans kurumunun vadeli vesaiki ya da kabul kredili akreditif kambiyo senetlerini iskonto ederek kırması yani bunları nominal değerlerinden daha aşağı fiyata satın alması caiz değildir. Kurumun, böylesi bir işleme, lehtar ile amir banka ya da teyit bankası arasında ister ödeme ister gönderme işi için olsun aracılık etmesi de caiz değildir.</p> <p>Madde 3/7/4: Faizsiz finans kurumunun at sight (görüldüğünde ödemeli) akreditif vesaikini ya da ödeme vadesi gelmiş akreditif kambiyo senetlerini değerinden daha az fiyata satın alması caiz değildir.</p> <p>Madde 3/7/5: Faizsiz finans kurumunun (imkânlar ölçüsünde) kendisinin ödeme taahhüdünü içeren kambiyo senetlerini, o senetlere bağlı olarak borçlulukları devam eden müşterilerine onları iskontoyla almayı kabul eden başka bankalarda kırdırmaları için vermesi caiz değildir.</p>	<p>Madde 7a(v): İbrazı şart koşulan belgelerin görevli bankaya veya amir bankaya ibraz edilmesi ve belgelerin uygun bir ibrazı oluşturması kaydıyla, akreditif görevli bir bankanın gişelerinde iştirâ yöntemiyle kullanımda olduğu ve o görevli banka iştirâ işlemi yapmadığı takdirde; amir banka ibrazı karşılamalıdır.</p> <p>Madde 7c: Bir amir banka uygun bir ibrazı karşılayan veya iştirâ eden ve belgeleri amir bankaya gönderen görevli bir bankayı ramburse etmekle yükümlüdür.</p> <p>Madde 9b(ii): Akreditif teyit bankasının gişelerinde iştirâ yöntemiyle kullanımda olduğu takdirde rücu hakkı olmaksızın iştirâ işlemi yapmalıdır.</p> <p>Madde 15b: Bir teyit bankası bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ibrazı karşılamalı veya iştirâ etmeli ve belgeleri amir bankaya göndermelidir.</p> <p>Madde 15c: Bir görevli banka bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ve ibrazı karşıladığında veya iştirâ ettiğinde belgeleri teyit bankasına veya amir bankaya göndermelidir.</p>	Uyumsuz
6. Komisyon ve Masraflar	Madde 3/3/1: Faizsiz finans kurumunun akreditif için katlandığı fiilî masrafları alması caizdir. Kendisinden talep edilen hizmetler mukabili maktu ya da akreditif tutarına göre oransal bir ücreti alması da caizdir. Bu hüküm	Madde 13b(iv): Rambursman bankasının komisyon ve masrafları amir bankaya aittir. Bununla beraber komisyon ve masraflar lehtara ait olduğu takdirde bu hususun akreditifte ve rambursman yetkisinde belirtilmesi amir bankanın	Uyumlu

AAOIFI Akreditif Standardı	UCP 600 Kuralları	AAOIFI ile UCP Uyumu
<p>hem ihracat hem ithalat amaçlı akreditifleri ve akreditif süresinin uzatılması dışındaki düzeltmeleri kapsamaktadır. Akreditif süresinin uzatılması karşılığı yalnızca fiilî masraflar alınabilir. Bu da maktu bir bedel olup yüzdelik bir oran şeklinde olmaz.</p> <p>Faizsiz finans kurumunun aşağıdaki hususlara dikkat göstermesi gerekir:</p> <p>(a) Akreditif için ücret takdir edilirken kefalet yönünün esas alınmaması gerekir. Buna binaen faizsiz finans kurumunun başka bir kurum ya da banka tarafından açılmış akreditifi teyit etmesi hâlinde fiilî masraflarından fazla bir ücret veya komisyon alması caiz değildir. Akreditifin teyidi durumunda alınacak fazla meblağ yalnızca kefalet karşılığı olur.</p> <p>(b) Bu işlemlerin faiz geliri sağlamaması ya da buna götüren bir yol olmaması.</p> <p>(c) Akreditif işleminde pek çok akdin birleşmiş olması, kefalet ya da borç karşılığında bedel alınması gibi fikhen haram olan bir gelirin elde edilmesine yol edinilmemelidir.</p> <p>Madde 3/3/2 ve Madde 3/3/1: maddede geçen hüküm ister faizsiz finans kurumu ile müşterisi (amir ya da lehtar) arasında olsun isterse faizsiz finans kurumu ile başka bir kurum ya da banka arasında olsun masraf ve komisyonların alınması, ödenmesi ve aracılığının yapılmasını kapsamaktadır.</p>	<p>sorumluluğundadır. Bir rambursman bankasının komisyon ve masrafları lehtara ait olduğu takdirde bu tutarlar rambursman yapıldığında talep bankasına yapılacak ödmeden düşülecektir. Rambursman yapılmadığı takdirde rambursman bankasının komisyon ve masrafları amir bankanın yükümlülüğünde kalacaktır.</p> <p>Madde 37c: Hizmetin yerine getirilmesi için diğer bir bankaya talimat veren bir banka, verdiği talimatla ilgili olarak o diğer bankanın komisyonlarının, ücretinin ve yaptığı masrafların toplamını ödemekle yükümlüdür. Bir akreditif masrafların lehtara ait olduğunu belirttiği ve bunlar tahsil edilemediği veya akreditiften doğan fonlardan düşülemediği takdirde amir banka masrafları ödemekle yükümlü kalır.</p>	

AAOIFI Akreditif Standardı ile UCP 600 kuralları aşağıdaki başlıklarda analiz edilmiştir.

3.1. Kuralların Bağlayıcılığı

AAOIFI Akreditif Standardının 3/7/1 nolu maddesine göre; akreditif UCP 600 gibi yaygın bir kurala bağlanmışsa, bu kuralın fıkıh hükümlerine de aykırı olmaması ile ilgili bir kayıt akreditif metni üzerine yazılmalıdır. Bunun için katılım bankası ile muhabir banka aralarında anlaştıkları alternatif maddeleri metin içerisine yerleştirebilirler. Buna ek olarak UCP 600 içerisindeki faiz ile ilgili maddelerin ve fikhen yasak sayılan ticari ilişkilerle alakalı maddelerin uygulanmayacağı da akreditif metni içerisine yazılabilir. UCP 600'ün 1 nolu

maddesi de buna izin vermektedir. Şöyle ki ilgili maddede “UCP 600 kuralları akreditif metninde değiştirilmediği veya uygulama dışı bırakılmadıkları sürece tüm taraflar için bağlayıcıdır” denilmektedir.

Dolayısıyla, her ne kadar bir akreditif UCP 600 kurallarına göre açılrsa da akreditif metni içerisinde bazı maddelerin çıkarılması veya değiştirilmesi hakkını, UCP 600 uygulamacılara vermektedir. Bu nedenle AAOIFI akreditif standardının ilgili maddesi ile UCP 600 uyumludur denilebilir.

Fakat AAOIFI akreditif standardının 3/7/1 nolu maddesinin uygulanabilmesi için akreditif açan amir bankanın akreditif lehtarını veya varsa teyit bankası ile önceden anlaşması bir gerekliliktir. Aksi halde UCP 600’ün bazı şartlarını harici bırakarak veya üzerinde değişiklikler yaparak akreditif açmak, akreditif lehtarını veya varsa teyit bankası tarafından akreditifin kabul edilmemesi sonucunu doğurabilir.

3.2. Taraflar Arasında Yapılan Sözleşmelerin Akreditif ile İlişkisi

AAOIFI akreditif standardının 3/1/3 nolu maddesine göre; akreditif fıkhen haram olan bir emtia satın alınması amacıyla, şartlar batıl ya da fasit olduğunda ya da faizli bir işlem içerdiğinde açılmaz. Ayrıca akreditife ait sözleşmenin şartlarının da fikhî hükümlere uygun olması beklenir. 3/2/2 maddesine göre de fıkhen uyumlu oldukları sürece uluslararası alım satım sözleşmelerinin akreditife bağlanması caiz görülmektedir.

UCP 600’ün 4a maddesine göre ise akreditifler dayandırılacakları satış sözleşmelerinden ayrı işlemlerdir. Akreditif metni içerisinde bu sözleşmelerden bahsedilse bile bankalar bu sözleşmelerle ilgilenmezler ve bu sözleşmelere bağlı hale gelmezler. Ayrıca 4b maddesinde akreditif amirinin sözleşmeleri akreditifin bir parçası haline getirmeye çalışmasını amir bankanın engellemesi gerektiği de ifade edilmektedir.

Özetle AAOIFI standardı sözleşmenin şartlarının batıl ya da fasit olmamasına, malın fikhî açıdan alınıp satılabilecek bir mal olmasına ve sözleşmenin faizli bir işlem içermemesi gerektiğini ifade etmektedir. Oysaki UCP 600’e bağlı olarak açılan akreditiflerde sözleşmelerle hiçbir şekilde ilgilenilmemekte ve akreditif ile sözleşmelerin bağı koparılmaktadır.

Katılım bankaları akreditif açarlarken sözleşme detaylarını incelemeli ve sözleşmede yer alan fikhî uyumsuzlukların saptanması durumunda ise akreditif açmamalıdır. Konvansiyonel bankalar ise böyle bir kurala tabi olmadıklarından sözleşmelerde bahsedilen fikhî sorunlarla ilgilenmezler. Ayrıca AAOIFI katılım bankalarına fıkhen uygun olan sözleşmelerin akreditife bağlamalarının da caiz olduğundan bahsetmektedir. Oysaki UCP 600 sözleşmelerin akreditife bağlanmasına her durumda karşı çıkmaktadır. Sonuçta katılım bankalarının ve konvansiyonel bankaların akreditif düzenlemelerinde sözleşmelere bakış açıları birbirlerinden farklıdır. Her iki banka türü de UCP 600 gereğince sözleşmeleri akreditiflerine dahil etmemektedirler. Fakat katılım bankaları altta yatan sözleşmeleri fikhî açıdan incelemeli ve fıkhen uygun olmayan sözleşmelere istinaden akreditif açmamalıdır.

3.3. Mal ve Hizmetler

Fikhî açıdan değerlendirildiğinde, bir akreditife istinaden ithal edilecek olan malların mülkiyeti başvuru sahibine devredilmeden ve murabaha sözleşmesi imzalanmadan önce malların bankanın riskinde kalması gerekmektedir. Bu nedenle oluşabilecek olan mali zarar da banka tarafından karşılanmak zorundadır.²³

Murabaha işlemlerinde katılım bankaları, malın mülkiyeti müşteriye devredilinceye dek (satış gerçekleşene dek) malın tüm riskini üstlenmek durumundadırlar. Bu nedenle malın sadece belge üzerinde adının geçmesi katılım bankaları için yeterli değildir. Katılım bankaları şüpheli işlemlerde malın gerçekte var olup olmadığını saptamak için, kendilerince, üçüncü tarafça veya müşteri tarafından tevsik etmek zorundadırlar. Oysaki UCP 600 Madde 34’e göre

²³ Othman vd., “An Overview of Shari’ah Issues Regarding the Application of the Islamic Letter of Credit Practice in Malaysia”, 2-8.

bankalar herhangi bir belgenin temsil ettiği malların veya hizmetlerin mevcut olup olmadığı veya tanımı, miktarı, ağırlığı, kalitesi, durumu, ambalajı, teslimatı ve değerine veya malları gönderenin, taşımacının, navlun komisyoncusunun, alıcının veya malları sigorta edenin veya diğer herhangi bir kişinin iyi niyetine veya eylemine veya ihmaline, mali durumlarına, icraatına veya ticari itibarına ilişkin olarak hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmezler.

Bu durumda madde 34'e göre bir katılım bankasının murabaha sözleşmesine istinaden akreditif açtığına madde 34'ü akreditif haricinde tutmak için akreditif metnine bir şart eklemesi gerekir. Aksi halde katılım bankası AAOIFI 3/5/2 maddesine aykırı davranmış olacaktır.

3.4. Faiz

Genelde UCP 600'ün maddelerinin faiz veya garar (aşırı belirsizlik) ifadeleri içermediği ifade edilse de bankalararası rambursman düzenlemelerini yapan madde 13b (iii)'e göre; "Rambursman, akreditif şartları uyarınca ilk talep üzerine rambursman bankası tarafından sağlanmadığı takdirde amir banka, herhangi bir faiz kaybından ve oluşan masraflardan sorumlu olacaktır." Buradaki faiz ifadesi; rambursman bankası tarafından rambursmanın karşılanmaması veya geç karşılanması halinde, amir banka tarafından görevli banka veya varsa teyit bankasına ödenecek olan bir ceza bedelidir. Pratikte bu cezanın ne kadar olacağı akreditif açılmadan önce bilinemez. Bu tutar, evrakların iştirası (satın alınması) halinde amir bankadan ödeme talep edildiği zaman rambursman bankasının açıklanır. Cezanın miktarı gecikme gününe ve döviz cinsine göre ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır.

UCP 600 16g maddesi de faiz ödeme şartı içeren diğer bir maddedir. Bu maddeye göre; "bir amir banka, ibrazı karşılamayı reddettiği veya bir teyit bankası, ibrazı karşılamayı veya iştirâ etmeyi reddettiği ve bu konuda bu madde uyarınca bildiride bulunduğu takdirde, yapılmış olan herhangi bir rambursmanın faiziyle birlikte geri ödenmesini istemeye hak kazanacaktır." Bu maddeye göre; bir katılım bankası, açmış olduğu akreditife istinaden ibrazı karşılamayı reddettiği durumda, rambursman bankasının yaptığı ödemeyi faizi ile geri alma hakkına sahip olacakken fikhî gerekliliklerden dolayı bu hakkından vazgeçmek durumunda kalır.

UCP 600'ün 1. maddesine göre; "bu kurallar akreditif şartlarıyla açıkça değiştirilmedikleri veya uygulama dışı bırakılmadıkları sürece akreditifin bütün tarafları için bağlayıcıdır." denilmektedir. 1. madde gereğince, akreditif açılırken faiz içeren bazı UCP 600 maddeleri akreditif şartları içerisinde çıkarılabilirse de konvansiyonel bankalarla yapılan akreditif işlemlerinde bu bankalar, bu maddelerden vazgeçmek istemeyebilirler. Bu durum İslami akreditif açmayı tercih eden bankaların sayısının azalmasına yol açmaktadır.

AAOIFI'nin 3/1/3 ve 3/7/6 nolu maddeleri, açılan bir akreditife istinaden faiz alınmasını veya verilmesini tamamen yasaklamıştır. Ayrıca bir akreditifin faizli bir muamele içermesi halinde katılım bankalarının akreditif açamayacaklarını da ifade etmiştir. UCP 600'ün 13b(iii) maddesi gereğince rambursman bankasının (amir bankanın ödeme talimatına istinaden ödeme yapmakla görevli olan banka) ödeme yapmaması durumunda amir banka faiz ödemek zorunda kalmaktadır. Buradaki faiz ifadesi; rambursman bankası tarafından rambursmanın karşılanmaması veya geç karşılanması durumunda, amir banka tarafından görevli banka ya da varsa teyit bankasına ödenecek olan bir ceza ödemesidir. UCP 600'ün 16. maddesine göre ise bir amir banka, ibrazı karşılamayı reddettiği veya bir teyit bankası, ibrazı karşılamayı veya iştirâ etmeyi reddettiği ve bu konuda bu madde uyarınca bildiride bulunduğu takdirde, yapılmış olan herhangi bir rambursmanın faiziyle birlikte geri ödenmesini istemeye hak kazanacaktır." Bu madde gereğince; bir katılım bankası, açmış olduğu akreditife istinaden ibrazı karşılamayı reddettiği durumda, rambursman bankasının yaptığı ödemeyi faiziyle birlikte geri alma hakkına sahipken bu maddeye istinaden bu hakkından feragat etmek durumundadır.

3.5. Poliçe ve Vesaik İştirası (İskontolu Ödeme)

Bir akreditifte bir başka bankaya ibraz edilen vesaiki satın alma yetkisi tanınabilir. Bu yetkiye iştiraya yapma yetkisi adı verilir. İştiraya işlemi sadece belgelerin incelenmesini kapsamaz. Aynı zamanda vesaikin değerinin de ödenmesini kapsar. Kendisine iştiraya görevi verilen bir banka, kendisine ibraz edilen vesaiki inceler ve ibraz eden tarafla anlaşılırsa iştiraya görevini yerine getirmek için vesaikin bedelini ödeyerek vesaiki satın alır. Bu tür akreditiflerde bir iştiraya bankası ödeme yapmak için kendi kaynaklarını kullanır. Sonrasında amir bankaya vesaiki gönderip alacağını tahsil eder.²⁴

AAOIFI standardının 3/7 maddesine göre; faizsiz finans kurumlarının akreditif vesaikini veya poliçeleri değerinden daha az fiyata satın alması yani iştiraya etmesi caiz bulunmamaktadır. UCP'nin 7, 9 ve 15 maddeleri bankaların iştiraya yükümlülüklerini düzenlemektedir. Bu maddelere göre; iştiraya görevi olan bir banka iştiraya görevini yerine getirmediğinde, amir banka iştiraya işlemini gerçekleştirmelidir. Buna benzer şekilde bir akreditif teyit bankasında iştiraya yöntemiyle kullanımda ise teyit bankası da iştiraya işlemini gerçekleştirmekle yükümlüdür. Bu nedenle katılım bankası amir banka ise bu şartları akreditif metninden çıkarmalıdır. Eğer bir katılım bankası teyit bankası ise de bu maddeleri içeren bir akreditife teyidini eklememeli ve akreditif metninden ilgili maddelerin çıkarılması sonucunda ancak akreditife teyidini eklemelidir. Bunlara ek olarak bir katılım bankasının kendisine iştiraya görevi verildiğinde bu görevi için başında kabul etmemesi gerekir. Kabul ederse de iştiraya görevini yerine getirmemelidir.

3.6. Komisyon ve Masraflar

AAOIFI 3/3/1 maddesine istinaden faizsiz finans kurumunun akreditif için katlandığı fiili masrafları alması caizdir. Kendisinden talep edilen hizmetler mukabili maktu ya da akreditif tutarına göre oransal bir ücreti alması da caizdir. Bu hüküm hem ihracat hem ithalat amaçlı akreditifleri ve akreditif süresinin uzatılması dışındaki düzeltmeleri kapsamaktadır. UCP 37c maddesi de "hizmetin yerine getirilmesi için diğer bir bankaya talimat veren bir banka, verdiği talimatla ilgili olarak o diğer bankanın komisyonlarının, ücretinin ve yaptığı masrafların toplamını ödemekle yükümlüdür. Fakat bir akreditif masrafların lehtara ait olduğunu belirttiği ve bunlar tahsil edilemediği veya akreditiften doğan fonlardan düşülemediği takdirde amir banka masrafları ödemekle yükümlü kalır." demektedir.

AAOIFI'nin komisyon ve masraf üzerine katılım bankalarına serbestlik tanıması ve UCP'nin bankalara komisyon ve masraflar üzerine yorumları arasında bir çelişki bulunmamaktadır.

SONUÇ

Makalede AAOIFI akreditif standardı ve UCP 600 kuralları, katılım bankalarını konvansiyonel bankalardan ayıran bazı özelliklere göre incelemeye tabi tutulmuştur. Bu özellikler kuralların bağlayıcılığı, taraflar arasındaki sözleşmelerin akreditifle ilişkisi, mal ve hizmetlerin akreditifle ilişkisi, faiz ödemeleri, poliçe ve vesaik iştirası ve akreditifle ilgili komisyon ve masraflar olarak sıralanmıştır. Tüm bu özellikler makalede karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

1. Kuralların bağlayıcı hususunda UCP 600, akreditif metni içerisinde bazı maddelerin çıkarılması veya değiştirilmesi hakkını uygulamacılara vermektedir. Bu nedenle AAOIFI akreditif standardına göre fıkıh hükümlerine aykırı olan UCP 600 maddelerinin akreditif dışında tutulacağına dair bir kayıt akreditif metni içerisine eklenebilir. Fakat bu durumda akreditif açan amir bankanın akreditif lehtarı veya varsa teyit bankası ile önceden anlaşması bir gerekliliktir. Aksi halde akreditifin kabul edilmemesi riski ortaya çıkacaktır.

2. Katılım bankalarının ve konvansiyonel bankaların akreditif düzenlemelerinde sözleşmelere bakış açıları birbirlerinden farklı olmalıdır. Her iki banka türü de UCP 600

²⁴ Özalp, *Dış Ticarete Yeni Kurallar UCP 600'ün Kullanılması ve Akreditif*, 27.

gereğince sözleşmeleri akreditiflerine dahil etmezler fakat katılım bankaları altta yatan sözleşmeleri fikhî açıdan incelemeli ve fikhîen uygun olmayan sözleşmelere istinaden akreditif açmamalıdır.

3. Murabaha finansmanı yapılmak üzere açılan akreditiflerde malın veya hizmetin mülkiyeti ithalatçıya devredilinceye dek malın/hizmetin tüm riski katılım bankasının üzerinde olmaktadır. Bu nedenle katılım bankaları malın/hizmetin gerçekte var olup olmadığını saptamak için gereken gayreti göstermelidirler. UCP 600 ise mal ve hizmetlerin gerçekte var olup olmadığı hususunda bankaları sorumlu tutmamaktadır. Bu nedenle murabaha finansmanı için açılan akreditiflerde katılım bankası UCP'nin 34. maddesini uygulama dışında bırakmak zorundadır.

4. UCP 600'ün bazı maddeleri faiz ödemeleri ile ilgilidir. Bu maddelerde; akreditifi açan banka tarafından görevlendirilen bankaların görevlerini yapmaması halinde faiz ödenmesine veya akreditifi açan banka veya teyit bankasının ibrazı karşılama durumu ödenmiş bir bedeli faizi ile geri alınmasına değinilmiştir. AAOIFI ise akreditife istinaden faiz alınmasını ya da verilmesini tamamen yasaklamıştır. Bu nedenle katılım bankaları tarafından akreditif açılırken faiz şartı içeren bazı UCP 600 maddeleri akreditif şartları içerisinde çıkarılabilir de konvansiyonel bankalarla yapılan akreditif işlemlerinde, konvansiyonel bankalar bu maddelerden feragat etmek istemeyebilirler. Bu durum faizsiz akreditif açmayı tercih eden bankaların sayısının azalmasına yol açabilir.

5. Poliçe veya vesaik iştirası yani satın alınması işlemi yapıldığında iştir bankasının ödeme yaptığı tarih ile iştir bankasının ödeme aldığı tarih arasındaki faiz tutarı lehtara yansıtılır. AAOIFI standardına göre ise katılım bankalarının akreditif vesaikini veya poliçeleri değerinden daha az fiyata satın alması yani iştir etmesi caiz değildir. UCP'nin bazı maddeleri bankaların iştir yükümlülüklerini düzenlemektedir. Bu maddelere göre; iştir görevi olan bir banka iştir görevini yerine getirmediğinde, amir banka iştir işlemi gerçekleştirmelidir. Buna benzer şekilde bir akreditif teyit bankasında iştir yöntemiyle kullanımda ise teyit bankası da iştir işlemi gerçekleştirmekle yükümlüdür. Bu nedenle katılım bankası amir banka görevinde ise bu şartları akreditif metninden çıkarmalıdır. Katılım bankası teyit bankası görevini yerine getirdiğinde ise bu maddeleri içeren bir akreditife teyidini eklememeli ya da akreditif metninden ilgili maddelerin çıkarılması sonucunda ancak akreditife teyidini eklemelidir. Bunlara ek olarak bir katılım bankasının kendisine iştir görevi verildiğinde bu görevi için başında kabul etmemesi, kabul ederse de iştir görevini yerine getirmemesi gerekir.

6. AAOIFI'nin komisyon ve masraflar üzerine katılım bankalarına serbestlik tanınması ve UCP'nin bankalara komisyon ve masraflar üzerine yorumları arasında bir çelişki bulunmamakta olduğundan, katılım bankalarının bu hususta herhangi bir aksiyon almalarına gerek bulunmamaktadır.

Tüm bu sorunları giderecek fikhî açıdan uyumlu bir UCP kurallar dizini hazırlanması sorunları tam olarak çözmeyecektir. Bunun nedeni, katılım bankaları bir akreditifte hangi görevde bulunurlarsa bulunsunlar akreditif içerisindeki diğer görevli bankaların çoğunlukla konvansiyonel bankalar olmalarından kaynaklanmaktadır. Bir akreditifte görevli olan tüm bankaların katılım bankası niteliğinde olması nadiren rastlanan bir durumdur. Bu durumda fikhî uyumlu bir UCP, pratikte kullanım alanı bulmakta zorlanacaktır.

Katılım bankaları bir akreditif işleminde akreditif açan banka olabildikleri gibi teyit bankası, rambursman bankası, iştir bankası veya ihbar bankası görevinde bulunabilirler. Bu görevlerden hangisini yaparsa yapsınlar öncelikle mutlaka sözleşmeleri incelemeli fikhî açıdan uyumlu olmayan sözleşmelere istinaden akreditif açmamalılar veya bu şekilde açılan akreditiflere taraf olmamalıdır. Ayrıca katılım bankaları murabaha akreditiflerinde malın mevcudiyetini tevsik edecek çeşitli aksiyonları mutlaka almalıdırlar ve UCP 600 içerisinde yer

alan bazı maddelerin akreditif metninden çıkarılması için gereken değişiklikleri talep edip karşı tarafa kabul ettirdikten sonra ancak uygulama aşamasına geçmelidirler.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Finansman/Funding: Yazar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul eder / The author acknowledges that they received no external funding in support of this research.

Çıkar Çatışması / Competing Interests: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder / The author declares that have no competing interests.

KAYNAKÇA

- AAOIFI *Faizsiz Bankacılık Standartları*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Yayın No: 10, 2015.
- Amaren, Emad Mohammad – Ismail, Che Thalbi – Nor, Mohd Zakhiri – Indriyani, Rachma. “Documentary Letter of Credit in Conventional and Islamic Banks in Jordan”. *International Journal of Multidisciplinary Sciences and Advanced Technology*, 1/4 (2020), 1-15.
- Bayındır, Servet. *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1. Basım, 2005.
- Cantekin, Celalettin. *MYO Müfredatına Uygun Dış Ticaret İşlemleri ve Uluslararası Bankacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Basım, 2017.
- MAYBANK, Maybank Islamic, “List of Research Paper”. Erişim: 16 Mayıs 2023. https://www.maybank.com/islamic/en/coe/learning-centre/research_paper.page?
- Othman, Ahmad Azam – Che Hashim, Rosmawani – Abdul Aziz, Akhtarzaitie. “An Overview of Shari’ah Issues Regarding the Application of the Islamic Letter of Credit Practice in Malaysia”. *ISRA International Journal of Islamic Finance* 2/2 (2010), 37-66. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(13\)00226-8](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(13)00226-8)
- Özalp, Abdurrahman. *Dış Ticarete Yeni Kurallar UCP 600’ün Kullanılması ve Akreditif*. Türkmen Kitapevi: İstanbul, 2. Basım, 2007.
- Syed Alwi, Sharifa Faigah - Uzaimah, Ibrahim - Mohd Fuad, Sawari. “An Issue on Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP) No 600 for Islamic Letter of Credit”, *Procedia Economics and Finance* 7 (2013), 126-133.
- Syed Alwi, Sharifa Faiga - Osman, Ismah - Badri, Mohd Bahroddin - Muhamat, Amirul Afif - Muda, Ruhaini - Ibrahim, Uzaimah. “Issues of Letter of Credit in Malaysian Islamic Banks”. *Journal of Risk and Financial Management* 15/9 (2022), 373. <https://doi.org/10.3390/jrfm15090373>
- UCP 600 ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits*. Paris: ICC Publication, 1. Basım, 2006.
- Yumuşak, İbrahim Güran (ed.) *Uluslararası İslami Finans Kurumları ve Türkiye*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Basım, 2021.